

cvetji. Tu se vživa veliko več nedolžnega veselja kakor po mestih. Veliko več pobožnosti nahaja se pri kmetu, kakor pa v mestu, kajti kmet ima več priložnosti na Boga se spomniti, kakor kdo drugi. Saj vsejavši zrno ou le od Boga pričakuje blagoslova in obilne žetve, ne pa od milosti kakega zemskega gospoda. Le k Njemu mora moliti, ko seje, le Njega mora hvaliti, ko težko snopje spravlja, le k Njemu ponižno in zaupno pribeži, ko mu je nevihta vso nado pokončala.

Glej toraj, dragi kmetič, še srečen se moraš imenovati v primeri z družimi stanovi. Nikar tedaj ne tarnaj in ne zavidaj visokim gospodom njihove velike časti in oblasti. Tudi oni imajo svoje skrbi in težave. Če te teži kmetiška kamižola, in si težkega dela že ves spehan in utrujen, pomisli, da tudi gospôda dobro vé, kje jo čevelj žuli, da tudi ona ne more

„Kregulja odgnati, ki kljuje srce

Od zora do mraka, od mraka do dné.“

Se ve, da tudi tebi ni vse prav, pa vprašamo, kje pa je kdo, ki mu rožice veselja vedno procvetajo, ki mu gré vse po volji? Svet, ljubi moj! — pravi pesnik — je enak njivi, na katero med zrnjem veselja in radosti pade tudi marsiktero zrnice tuge in žalosti. Veseli in zadovoljni bodimo, če se setev tako obnese, da se vsaj nekoliko skrije nesreče mrklo šavje pod visoko travico in obilnim biljem sreče in radosti.

Šolske stvari.

Kakošne naj bi bile ljudske šole za naprej? *)

Ljudska omika! — to je med drugim vsestransko terjanje sedanje nove dôbe. Ne samo posamni glasovi se povsod zastran nje krepko povzdigujejo in javijo, nego sama vlada živo zahteva, da se šole sploh in posebno ljudske šole v tem oziru popolnoma predelajo.

To zahtevanje po ljudski omiki je pa tudi v ti dôbi silno potrebna reč, kajti — časih, v katerih ubogi deželan skoro ni smel še misliti, da je za drugo na svetu, kot da v strahu drugim služi in plačuje, so vže daleč za hrbtom ostali. Nova dôba vzdiguje narode na njihove lastne noge, ter jih v spodobno svobodo kliče, ki se pa v nepostavno samovoljnost zvreči nikdar ne smé. Nova dôba narodom pravice daje, da se svoje vrednosti zavedati, v obravnave za svoje dobro in slabo vtikati, in tako iz svoje nezrelosti do samostalnosti hiteti smejo, ter v mejah svojega stališča svojo veljavnost spoštovati in vživati morejo.

A ta klic po dozorjeni samostalnosti je ob enem pa tudi klic po primerni omiki, kajti una brez te bila bi Pandorina pušica, iz ktere le joj in gorje izvira. Prava omika je tedaj podlaga svobodi, da to vsakdo v svojo korist in ne v škodo rabiti ume. Toda omika ni dar, ki se brez truda po tleh pobira, nego je sad na visoko obešen, po katerem moraš zamudno in trpivno plezati, ako ga hočeš gotovo doseči.

Da se pa ljudstvo polagoma omika in v vsem koristnem izuri, treba mu je primernih šol, ki bodo vsestranskim potrebam zdatno ustrezati sposobne, kajti — iz nič ni nič.

Doba šolanja je sicer čas mladosti, al tudi v poznějšíh letih mora se učenje nadaljevati, kajti nikdar ne more se reči, da je kdo za mlada v potrebnih rečeh že dosti podučen in najden.

Predaleko bi me pa za ta prostorček peljalo, ako bi se v vsestransko šolsko omiko spuščati hotel; naj le opomnim o ljudskih šolah, kakoršnih je po tirjavah sedanjih časov neobhodno potreba, ako hočemo, da

se na njenih podlagah v veliko potrebnih rečeh še nezrelo ljudstvo k zavedanju svojega važnega poklica na svetu napeljuje in za svoje duševno in materijalno blagostanje umno skrbeti podučuje.

V dozdanjih ljudskih šolah se poleg kršanskega nauka, v katerem tudi za naprej nobenega predelovanja ne kaže, ni drugzega nič doseči prizadevalo, nego da se je mladež le brati, pisati in računati izučila. Ako bi kak narod samo o branju, pisanju in računanju živeti mogel, smelo bi se reči, da so mu take šole dober začetek, pa skušnja nas obilo učí, da temu ni tako, da mora marveč človek pri vsem svojem dozdanjem šolskem znanju še kaj drugzega znati, in da mu še le znanje tega drugzega pravo pot kaže in do blagostanja napeljuje.

Vednost v branju je le edino za to potrebna, da si človek brez učitelja iz knjig ali drugih spisov sam potrebnih znanstvenosti poiskuje; ravno tako je vednost v pisanju človeku, ki ni po stanu pisar, le zato koristna, da si zapiše, kar bi mu bilo treba sicer v spominu hraniti, al da se pismeno z drugimi pogovarja in porazumlja.

Iz tega je pa razvidno, da znanje branja in pisanja ni še nobeno zdatno znanje, da je le samo podlaga in pripomoček do koristnejših vednosti, ki si jih kdo pridobiti želi.

Ker se je tedaj v naših ljudskih šolah sosebno le brati in pisati učilo, in ker se je to do sedanjih časov celó učilo v jeziku, ki je narodu neumeven, reči se smé, da se prav za prav ni nič učilo, kajti mladež izstopivši iz take šole je pri vsem svojem šolskem znanju zastran potrebnih vednosti za svoj poklic ravno tako nevedna ostala, kakor una, ki šole nikdar obiskovala ni.

Res je, da po pameti nikdo zahteval ne bo, da bi se mladež v kratkem za ljudske šole odmerjenem času vsega tega izučila, česar bode za svoje celo prihodnje življenje potrebovala, ker ni mogoče, in ker čas takega šolanja prav za prav v celo življenje sega; — al kar je mogoče, naj bi se vendar storilo! Ako ni mogoče, prihodnjega kmetovalca, obrtnika, kupca itd. v vsem izuriti, da bi bil brž vsemu kos, česar umno delovanje v njegovem stanju potrebuje, naj se saj stori, kar se more, — naj se mu pové in dobro v spomin vtisne, česar mu bo treba vedeti za djansko življenje, kje in kako mu je te ali une vednosti iskati, in kako naj jo rabi, da se po nevednosti in nepremišljenosti ne bode opekeli. Tak začetni nauk bo mladež brž razjasnoval ter korenike k djanskemu življenju postavljal.

Da bi bil pa tak poduk mikaven in zdaten, ni dovolj, da se učencem le po starem kopitu po knjigah tradira brez vsega premisleka, ali vedó, ali ne vedó, čemu se to ali uno učé; temveč treba je tudi vzroke živo pred oči staviti jim, zakaj da jim je ravno to znati koristno, ter jim v glavo vtepsti, da za naprej bode slabo opravil, kdor bode leno in svojeglavno pri stari nevednosti in trmi ostal, in da bo moral več vedeti, kdor bo hotel, da ga bo to ali uno na svetu bolj veljalo. Posebno bo treba mladež vseh napačnosti opominjati, ki jih domá ali drugod v vsakoršnem delovanju vidi, da ji vse to vže v šoli zamrzi, ter trdno sklene, da bode sama umnejše delala.

Res, da se to vse bolj lahko svetuje, nego izpeljuje; toda, ako se hoče, da se mladež res kaj koristnega v šoli učí, in to je vendar namen vsega šolanja — zato je neobhodno potrebno, da se za izpeljanje tega tudi skrbi.

Treba je višjega dovoljenja, da se ljudske šole v resnično ljudske šole predelajo, — da se v njih vse, kar je narodu nepotrebno, pa tudi nedosegljivo, opusti, in to samo doseči prizadeva, kar narodu v res-

*) Iz „sporočila glavne šole ipavske.“ Vred.

nici koristi. Od naroda se pa ne tirja, naj bode pis-mouk, toraj naj se pa tudi otroci ne trpinčijo in ne zgubljujejo časa z neslanimi pravili slovniškimi, celó za materni jezik ne, kterege za potrebo vže znajo, kajti slovniškega pravopisja se tudi po skrbnem navodu učitelja pri branju in pisanju dovelj naučé. Naj bi se visoka vlada tudi prepričala, da posiljevanje z nemščino v slovenščino ljudskih šolah ni naroda do zdaj ponemčilo, dasiravno se še zvedel ni, da mu je jezik od Boga podeljen dar, ki ima enako veljavo z vsemi drugimi jeziki, da bo pa tudi za naprej sila ta toliko manj izdala, ker se narod svoje in svojega jezika vrednosti bolj in bolj zaveda. Naj bi se toraj tudi od te posiljave odstopilo in narodu tolikanj več časa dovolilo, da se po domače omikuje, utrjuje in tolikanj bolj hvaležna in krepkejša podpora preslavne carevine postaja.

Naj se mi tû ne vsiljuje neslani ugovor, da ljudstvo samo tirja, naj se nemščina uči. Dokler se je moral slovenski narod na nemško palico opirati, da je mogel pri gosposki v uradnih kaj opraviti, bila je res potrebna opiralnica tá, a — odkar pa vsled novega vladnega zakona slehern narod pravico samostalnosti živati smé, — čemu še dalje take podpore? In — ako tudi sém ter tje po deželi kak sebičnik ali odpadnik to tirja, kaj je to vže cel narod? Al pa, ako dvoje ali troje staršev enega šolskega okraja za svoje otroke nemščine tirja, ali je pravično, da se zastran dvojih ali trojih otročičev sto in sto drugim dragi čas krade?!

Ljudske šole naj bodo tedaj za potrebo večine ljudstva, kdor pa hoče še kaj posebnega imeti, naj si tudi tega, a po posebni poti poišče.

Kje so pa tista napotila, po katerih naj bi se ljudske šole osnovale, utegnil bi tudi kdo vprašati? Le dovolite jih! — móž se bode po carevini vže dovelj dobilo, ki jih bodo sestaviti umeli, in — saj tû ne gré samo Slovencem, temveč — vsakemu narodu.

A z večjo skrbnostjo se pač sme vprašati, kje da se bodo taki učitelji dobili, ki bodo po takem načrtu delati zmožni? Kajti pri vsem spoštovanju do sedanjega učiteljstva mora se vendar reči, da jih je le malo, ki so po posebni marljivosti mimo navadnih šolskih vednosti še naprej v drugo za omiko ljudstva potrebna znanstva segali. Toda tudi v tem se ni prestrašiti; vsak učitelj naj se šteje v resnici pravega odgojitelja mladega ljudstva, naj marljivo poskrbi, v tem izuriti se, in — nalog izvrševati ne bode težavno. Za pripravnike toraj bo po tem takem zeló pripravnih, ustrojjenih učilnic pač potreba.

Take šole bile bi prave podlage ljudski omiki — in o takih šolah bi se moglo reči, da so ljudstvu res koristne in da stavijo korenike velikanskemu drevesu, na katerem vsakemu narodu zavednost prave vrednosti, vsa vodila do zaželenega stanja, a — državi zamorejo izrasti krepki stebri, ki jo delajo nerazrušljivo.

J. Grabrijan.

Politične stvari.

Avstrijsko-ogerska država.

„Novice“ so že unidan povedale, kaj je časnik Deakove stranke „Naplo“ pisal o slovesnosti, ki so jo nemški strelci imeli na Dunaji. Tako važne so bile „Naplove“ besede, ker iz njih govori „modrijan ogerski“, da jih ni prezrl noben politikar, noben časnik. Posebno tehtno govori „Reform“ o njih pod naslovom „avstrijsko-ogerska monarhija“ ter med drugim pravi:

„Komur se še niso oči odprle, kamo pelje v toliki hitrici dovršena sprava z Magjari, odprejo se mu zdaj. Zdaj ni več treba besedovanja, kako nevarno je to, kar si Magjari mislijo pod „spravo“ in kar zahtevajo.

Djanja že govore jasno in bodo še jasneje govorila, bodo prav odločno govorila in spolnila se bode sčasoma osoda tudi proti volji onim, ki so vedoma ali nevedoma bili roka tej spravi.

Da se je odstranilo celokupno ime Avstrija, to je osodepolna magjarska novêla k spravi — prav naslednica njena, na katero baron Beust, ko je delal za to spravo in na-se vzel naslov „avstrijskega državnega kancelarja“, še mislil ni. Mislil je s to spravo zopet na noge postaviti Avstrijo, — al Magjari nočejo nič vedeti od skupne Avstrije. Še to so težko dovolili, da se zveza s staro Avstrijo in z deželami ogerske krone imenuje avstrijsko-ogerska država, v magjarskem jeziku se le govori od ogersko-avstrijske države — to je, magjarska na prvem mestu. Sicer je Magjarom ta naslov le začasen; „avstrijska“ — mislijo — bode odpadla, in le „magjarska“ ostala. Da skrajna levica magjarska to hoče, to je zmiraj bila njena odkritosrčna beseda in zadnji čas prav posebno v razpravah zaradi brambovske postave. Tu je brez ovinkov izrekla željo in upanje, da „kralj ogerski“ sčasoma zgubi svoje nemške dedne dežele in obdrži le ogersko državo in z njeno pomočjo stvari veliko izhodno državno, kar je poklic bil Avstrije, a spolnila ga ni. Da se ta ločitev Ogerske od stare Avstrije kmalu zgodi, v to bi rada levica vse storila; zato je ta stranka bila odločno proti skupnosti in enoti armade. Večina ogerskega zbora — Deakova stranka — ne postopa tako hitro, ona diplomazira; ona je zmerna, noče vsega na enkrat, in noče svojih skrivnih misli prehitro razodeti.

Strelna slovesnost na Dunaji, to je, napitnice njene so sršene „Pesti Napla“ zdražile tako, da je mnogohvalisano spravo pokazal v pravi svoji podobi. Domači in tuji strelci so na Dunaji res tako čekali, kakor da ne bi bilo ne Ogra ne Slovana v Avstriji. Zato ni bilo čuda, da je ta demonstrativni nemškutarski krik razžalil Ogre in Slovane tako, da protestujejo. Al tega vendar nismo pričakovali, da se bode sicer preudarna in zmirna Deakova stranka zaradi tega krika tako spozabila, da bode kar naravnost svoje najskrivniše misli odkrila. A dobro je, da je to storila.

„Naplov“ sestavek prav jasno pravi, da Deakova stranka prav na to meri, kamor stranka levična, le da una počasi hodi, korak za korakom, ta pa skokoma.

Kakor skrajna levica, tako so tudi „Naplov“ politikarji Prusu prijazni, želijo in upajo, da Avstriji ni v Nemčiji nobenega prostora več, in da vse dežele avstrijske, ki so spadale pod „nemški bund“, se bojo ločile od avstrijsko-ogerske države (kaj neki še!!) in potopile v Nemčijo. Tega se Deakovci kar nič ne strašijo, kajti „Naplo“ pravi, po takem bi s kraljem svojim in dinastijo sami ostali kot posebno, samostojno kraljestvo. Za zdaj pa, dokler to ni mogoče, mislijo si avstrijsko-ogersko državo tako, da Ogerska je jedro in središče avstrijsko-ogerski državi.

Ali ni to odkritosrčna beseda? Po takem tedaj v novi Avstriji, katero je modrost in eneržija baron Beustova rešila in ktera po Giskrovem prerokovanju po novi vredbi mora postati velikán, bi Ogerska v notranji in vnanji politiki zvonec nosila, bi Ogerska bila jedro in središče?

Kaj se hoče proti temu reči? Res nič drugega kakor to, da najpred nemški Avstrijanci za magjarsko gospodarstvo ne bojo marali.

Pa saj so na to Magjari tudi pripravljene; oni so trdno prepričani, da nemško valovje se ne bo dalo krotiti. In glejte! za tak primerljaj se delajo Magjari za brambovce nenemških narodov avstrijskih, da jih vzamejo pod svoje krilo! S tega si morejo posneti dober nauk tisti dunajski, graški in drugi taki politikarji, katerim je